

Asia: VN/18780/2023-LVM-180

Lausuntopyyntö valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman luonnoksesta ja ympäristöselostuksesta (SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi)

Lausunnonantajan lausunto

Vastaavatko strategiset linjaukset (ml. alueelliset painotukset) valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämistarpeita?

Valtakunnalliselle liikennejärjestelmäsuunnitelmalle on asetettu kolme keskenään priorisoitua tavoitetta: toimivuus, turvallisuus ja kestävyys. Pirkanmaan hyvinvointialue katsoo, että strategiset linjaukset ja alueelliset painotukset vastaavat pääsääntöisesti valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämistarpeita, mutta sosiaali- ja terveystalouden saavutettavuus tulisi nostaa selvemmin esiin. Lisäksi liikkumisen saavutettavuuden eri käyttäjäryhmille, kuten vammaisille ja vanhuksille sekä työmatkalaisille tulisi näkyä vahvemmin suunnitelmassa.

Suunnitelman toimeenpanossa huomioidaan koko maata koskevien liikennejärjestelmän kehittämislinjausten lisäksi myös alueiden erityispiirteitä ja tunnistettuja painotuksia. Maaseutumaisilla alueilla pääpaino on liikenneverkon ja palveluiden ylläpitämisessä. Kaupunkialueilla ja taajamissa pääpaino on olemassa olevan yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän kehittämisessä, mikä on kannatettava lähestymistapa. Alueellisissa toimeenpanon painotuksissa nostetaan esiin esim. seutujen sisäisten matka- ja kuljetusketjujen toimivuus ja ennakoitavuus, mikä on nyt entistä tärkeämpää, kun sote-palveluja keskitetään.

Mielipiteenne suunnitelmaluonnoksen toimenpiteistä?

Perusväylänpidon määrärahojen nosto vuodesta 2029 alkaen on välttämätöntä myös sote-palveluiden uudelleen järjestäytymisen näkökulmasta. Valtion väyläverkot (tie- ja rataverkko) palvelevat tulevaisuudessa entistä enemmän myös sote-palveluita toimipisteverkon harvenemisen myötä. Kyseessä on sekä asiakkaiden että henkilökunnan eli sote-palvelutuotannon liikkuminen. Myös väyläverkon kehittämisrahoituksen ohjaamisessa tulee huomioida keskeisten julkisten palveluiden uudelleenjärjestelyn vaikutukset.

Väyläverkon kehittämisessä on tärkeää huoltovarmuuden näkökulmasta huomioida pelastuspalveluiden ja ambulanssiliikenteen tarpeet. Lisäksi kehittämisen osalta on erittäin hyvä, että erityistä huomiota kiinnitetään TEN-T-ydinverkkokäytävien pullonkauloihin niin maanteillä, radoilla kuin vesiväylilläkin. Pirkanmaalla tämä tarkoittaa erityisesti Tampereen kaupunkisolmukohtaa ja päärataa. Pirkkalan lentoasema on lentoasemien ydinverkkoa, Helsinkiä ja Turkuja, täydentävä yhdessä monen muun (18) maakuntakentän tavoin. Samoin merkittäviä ovat valtatie 3 (Tampere-Helsinki), valtatie 9 ja 12 (Tampere-Rauma).

Julkisesti tuetun henkilöliikenteen tukea sote-palveluiden saavutettavuutta. Valtionavustus ehdotetaan kytkettäväksi myös sote-palveluiden saavutettavuuteen.

Henkilöliikenteen palveluiden digitalisaatioon liittyen matkaketjujen ja niihin liittyvien palveluiden kehittämisessä ja ohjaamisessa tulee huomioida entistä paremmin liikennepalveluiden hankinnan hallinnolliset rajat ja niiden häivyttäminen näkyvistä loppukäyttäjältä. Tämä on entistä tärkeämpää, kun sote-palveluiden toimipisteitä harvennetaan. Esimerkiksi maakuntien sisällä tapahtuvat matkaketjut ovat pitkiä, mitä nykyiset lippujärjestelmät eivät kunnolla huomioi. Kuntarajat ylittävää matkustamista ei noudata saavutettavuuden periaatteita eikä tue matkojen tai kulkumuotojen yhdistelemistä. Lippu- ja tariffipolitiikkaan liittyvät esteet tulee poistaa valtion ohjauksen keinoin, jotta kestävien kulkumuotojen kilpailukykyä saadaan laajamittaisesti parannettua.

Hyvinvointialue pitää huoltovarmuuden ja varautumisen näkökulmasta tärkeänä kriittisen sairaalainfrastruktuurin ja siihen liittyvien logististen ketjujen erityisaseman tunnistamista ja huomioimista liikennejärjestelmän kokonaisuudessa.

Pirkanmaan hyvinvointialue kannattaa pääradan (Helsinki-Tampere) peruskorjauksen ja parantamisen toteuttaminen vuodesta 2029 alkaen. Lisäksi hyvinvointialue pitää hyvänä kirjausta yksityisteiden valtionavustusten nostosta vuodesta 2029. Sen sijaan suunnitelmasta puuttuu tärkeä kemikaaliratapihan siirto Viinikasta keskeltä asutusta Säöksjärven-Pirkkala-alueelle.

Onko suunnitelmaluonnoksen rahoitus kohdennettu oikein rahoitusohjelman sisällä?

Liikennejärjestelmän kehittämisen arvioitu rahoitus on esitetty jaettuna perusväylänpitoon, liikenneverkon kehittämiseen, avustuksiin ja palveluihin vuosina 2026-2037. Rahoituksesta suurin osa kohdentuu perusväylänpitoon ja kehittämiseen. Kokonaisrahoitustaso jää kuitenkin matalaksi suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Valtion jakamaa liikkumisen ohjauksen rahoitusta tulisi jakaa korvamerkitysti lasten ja nuorten liikkumisen lisäksi myös vanhusten liikkumisen ohjauksen työhön. Suurella joukolla erityisesti

vanhempaa väestöä on hankaluuksia selvitä nykyisessä liikennejärjestelmässä (erityisesti kaupunkiseuduilla) ja tämä rajoittaa merkittävästi mm. joukkoliikenteen käytön yleistymistä asiointimatkoilla.

Mielipiteenne suunnitelmaluonnoksen vaikutusarvioinnista ja ympäristöarvioinnista (SOVA-laki 8.4.2005/200)?

Hankkeiden vaikutusarviointia tulisi kehittää saavutettavuuden ja esteettömyyden tarkempaan arviointiin, sillä hankkeiden todelliset vaikutukset jäävät nykyisellä arviointimenettelyllä toteamatta suunnitteluprosessin aikana.

Taloudellisen kestävyuden vaikutuksia arvioitaessa tulee tunnistaa myös, että väyläverkon palvelutason parantuessa paranee myös sote-palveluiden saavutettavuus, mikä johtaa matalampaan kustannustasoon sosiaali- ja terveyspalveluiden pääosin julkisista varoista rahoitetussa kokonaisuudessa. Väyläverkon palvelutaso on nousemassa uudella tavalla julkisten terveyspalveluiden käytön osalta merkitykselliseksi asiaksi terveyspalveluiden laajamittaisen uudelleenjärjestelyn myötä.

Rataverkon hankkeisiin panostaminen on hyvä suuntaus kaupunkiseutujen palveluverkkorakenteen painottuessa jatkossa yhä enemmän vahvojen liikenteellisten solmukohtien alueille. Tähän liittyen rataverkon kehittämistä tulisi ohjata lähijunaliikenteen mahdollistavaksi, jolloin rataverkko tukee hyvinvointialueen tavoitetta palveluiden saavutettavuutta.

Muut huomiot?

Liikennejärjestelmän visiosta on unohtunut kokonaan käyttäjänäkökulma, eli helppokäyttöisyys ja liikennejärjestelmän käytettävyys. Näkökulman merkitys korostuu vielä digitalisaation etenemisen myötä. Helppokäyttöisyys ja ymmärrettävyys ovat tärkeitä koskien sääntöjä, opasteita, tiedotteita ja lippujärjestelmiä. Ikääntyvä väestö ja siihen liittyvät erityispiirteet eivät tule tunnistetuiksi juuri lainkaan suunnitelmassa.

Hyvinvointialueen näkökulmasta on erityisen tärkeää taata sote-asemien ja sote-kampuksien saavutettavuus. Sote-kampukset sijaitsevat Tampereella (Hatanpäällä ja Tays Keskussairaala Kaupissa), Sastamalassa ja Valkeakoskella. Tällä hetkellä Tays Keskussairaalan saavutettavuuden haasteena on Valtatie 12 Teiskontien kohdalla, joka ruuhkauttaa liikenteen kampuksen ympäristössä. Myös valtatie 9 kehittäminen nähdään tärkeänä palveluverkon tiivistämisen ja kehittämisen näkökulmasta.

Yhteenveto

Pirkanmaan hyvinvointialue katsoo, että valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma on keskeinen asiakirja, jolla voidaan tukea sosiaali- ja terveyspalveluiden saavutettavuutta ja alueiden yhdenvertaisuutta. Alueen kasvava väestö edellyttää toimivia ja tehokkaita liikenneratkaisuja.

Liikennejärjestelmällä on merkittävä vaikutus hyvinvointialueen palveluiden järjestämiseen, kuten sosiaali- ja terveyspalveluihin, sekä pelastustoimen tehtäviin. Hyvinvointialueen palvelutuotannon, saavutettavuuden ja asukkaiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta liikennejärjestelmän kehittäminen on keskeinen osa kestäväää ja toimivaa yhteiskuntaa. Sujuva liikennejärjestelmä mahdollistaa nopean ja luotettavan pääsyn sosiaali- ja terveyspalveluihin, mikä on erityisen tärkeää kiireellisissä tilanteissa.

Palo Päivi

Pirkanmaan hyvinvointialue - Mika Kontio, vs. konsernijohtaja